

מגדל ה-PISA של החינוך

דן בן-דוד

פני החינוך – בבית ובבית הספר – הם פניה האמיתיים של החברה. מה שהילדים רואים ומקבלים בבית קובע יותר מכל את נורמות ההתנהגות שלהם, את גישתם להשכלה, את רצונם ואת יכולתם להצליח. כאשר הפערים בין המבוגרים הם בין הגדולים בעולם המערבי, לא קשה לנחש עם איזה הבדלים חוצים הילדים את מפתן גן החובה. זו הדלת שדרכה חייבת חברה מתוקנת, חפצת חיים, להיכנס ביחד עם התלמיד כדי לסייע, לחזק, לעודד ולאפשר לו לנסוק לגבהים אישיים שקטנים הסיכויים שהיה מגיע אליהם אחרת.

מערכת החינוך הציבורית היא כלי הביצוע העיקרי של החברה להקטין פערים מבית, להבין ולמצוא את המשותף עם האחר בחברה שאינו בהכרח אהוד בבית, לשפר ולשדרג יכולות מולדות, להקנות כלים בסיסיים להתמודדות בעולם מודרני ובשוק תחרותי.

הזנחה מתמשכת, ניהול כושל והיעדר מנהיגות מהווים בישראל ברירת מחדל המזמינה פתרונות מקומיים רבים ומגוונים, מעין הפרטה בפועל או בקריצה המאפשרת לגופים חיצוניים עם כסף להיכנס לחלל הממלכתי הריק ולעשות עם הילדים כבשלהם. כך לא סוגרים פערים. כך הורסים מדינה.

אחד הממצאים החשובים של מבחני ה-PISA שהתפרסמו בימים האחרונים לא זכה כלל להתייחסות תקשורתית. 89% מהילדים בגיל 15 במדינות ה-OECD קיבלו יצוג במבחן. בישראל, המעוניינת להצטרף למועדון ה-OECD, מדובר ב-76% בלבד. 11% מהישראלים בגיל 15 פשוט אינם לומדים, בהשוואה ל-4% ב-OECD. בנוסף להם, אנו משמיטים מהמדגם את כל האוכלוסיה החרדית ואולי גם אחרים. אין זה מונע מאיתנו לקבוע ש-97% מ"האוכלוסיה הרצויה" נבחנה.

משמעות הפער בין 76% ו-97% היא שמדינת ישראל אינה הריבון כשמדובר בקביעת תוכן הלימודים בחלק גדול מאוד מבתי הספר שלה. יתרה מכך, הריבונים האמיתיים אינם מרשים למדינה להכניס את כף רגלה בין כתלי אותם בתי ספר כדי לבחון מה בדיוק מלמדים שם.

גם כאשר מתמקדים בילדים הנותרים שעליהם המדינה כן לוקחת אחריות, ממוצעי שלושת המבחנים יחדיו (במדע, מתמטיקה וקריאה) מציבים את ישראל במקום ה-39 בין כל 57 המדינות, עם פערי החינוך הגבוהים מכולן. כאשר מוציאים ממדגמי כל המדינות את העולים/מהגרים, ישראל נותרת במקום ה-39.

התלמידים החלשים ביותר, אלה עם הציונים שהותירו אותם ב-5% התחתונים של הנבחנים הישראלים, דורגו במקום ה-48. איזה עתיד אנו מכינים להם?

מאין יבואו בעתיד אנשי ההיי-טק, הרופאים והפרופסורים המעניקים לישראל היום גשר למעטפת הידע האנושית? מרביתם יבואו ממאגר התלמידים המצטיינים הנמצאים ב-5% העליונים של הנבחנים – אלה שדורגו על ידי PISA במקום ה-32 בלבד לעומת המצטיינים של המדינות האחרות. בעצם, אולי הם לא יבואו מהמצטיינים ואולי הם לא יבואו בכלל. מתברר שילדי ישראל מדורגים במקום ה-41 במידת החשיבות שהם מייחסים לשלושת התחומים. כך הולך לו עם הספר.

כיתות עמוסות הינן התירוץ השכיח. אך למה הכיתות כה צפופות כאשר מספר התלמידים למורה בתחום המדע בישראל (12.7) נמוך מממוצע ה-OECD (13.4)?

יתכן שלא יודעים מדע בארץ כי פשוט לא לומדים מדע. גם לאחר השמטת רבע מהילדים שכלל לא לקחו את המבחן, רק 75% מהנותרים לקחו קורס כלשהו במדע (לעומת 87% ב-OECD). ממצאי ה-PISA מראים שילדי ישראל פחות שעות לימוד שבועיות במדע בתוך בית הספר מממוצע ה-OECD בזמן שהם מקבלים יותר שיעורים מחוץ לבית הספר מכמעט כל שאר המדינות. זה מה שקורה שמפקירים את החינוך הציבורי ומאפשרים לחוקי הגיונגל לשלוט. אין זה מקרי שפערי החינוך כאן כה גדולים והרמה כה נמוכה.

כמו מגדל הפיזה באיטליה, המערכת הזאת נוטה יותר ויותר בכל שנה. בניגוד לאותו מגדל שעבר לאחרונה חיזוקים מבניים מהותיים למנוע את קריסתו, האחראים על מגדל החינוך אצלו מסתפקים בתיקוני טיח (טיוח?) בלבד – כל פעם במקום אחר של המגדל. מי כאן מבין שכדאי להתחיל לתקן את המבנה כולו לפני שיפול על כולנו?